

Ukraynalı Kadınlar Güvenlik Çalışmalarında Kadın Barış ve Güvenlik Gündemi Hakkında Neler Söylüyor?

Bezen Balamir Coşkun

Cynthia Enloe, "Muzlar, Plajlar ve Üsler" adlı kitabında uluslararası barış ve güvenlikte "kadınlar nerede?" sorusunu sormamızın yolunu açmıştır.¹ Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşta yaşandığı gibi, savaşlar kadınların güvenliğine yönelik tehditleri artırırlar. 2013'ün sonlarında gerçekleşen Maidan protestolarından² bu yana kadınlar, Ukrayna'da barış ve güvenlik alanlarında çok önemli rol oynuyor. 2014 yılındaki Donbas Savaşı ve sonrasında kadın askerler gerek sıhhiye, gerek açılık ve gerekse cephede muharip olarak aldıkları görevlerle Ukrayna ordusunda görev alıyor.³ Ukrayna Silahlı Kuvvetleri bünyesinde 31 bin kadın asker bulunuyor. Ukrayna Savunma Bakanlığı'nın verilerine göre, ordunun yüzde 15'ini teşkil eden 31 bin kadın askerin 13 bini muharip asker olarak görev alıyor. Muharip kadın askerler, tıpkı erkek askerler gibi cephe hattında yatıp kalkıyor, keskin nişancılık, izcilik, gözcülük ve piyade olarak görevlerini icra ediyor; devriyelere çıkıp uzun namlulu silahlarla çatışmalara katılıyorlar. Kadınlar ayrıca 900 subay, 109 takım komutanı ve 12 bölük komutanı olarak kilit yerlerde askerlere önderlik ediyor.⁴ Ukraynalı kadınların Rus işgaline karşı ülke çapında silahlı direnişe katılımı, BM Kadın Barış ve Güvenlik Gündeminin Güvenlik Çalışmaları içindeki yerine de yeniden dikkat çekiyor.

Kadınlar savaş, barış ve güvenlik olgularının göz ardı edilemez bir parçası olmalarına rağmen, 2000 yılından bu yana Birleşmiş Milletler gündeminde de olan Kadın Barış ve Güvenlik Gündemi Güvenlik Çalışmaları içinde yer alan akademik tartışmalara yansımamıştır. Bu kısa analizde BM Kadın Barış ve Güvenlik Gündeminin Güvenlik Çalışmaları disiplini ne kadar yer aldığı ve daha da önemlisi nasıl yer aldığı üzerinde durulacaktır.

Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 31 Ekim 2000 tarihinde Kadın Barış ve Güvenlik gündemini içeren 1325 sayılı kararı kabul

etmesiyle, çatışmaların önlenmesi ve çözümünde, barış müzakerelerinde, barışın inşasında, barışı korumada, insani müdahalelerde ve çatışma sonrası yeniden yapılanma çalışmalarında kadınların rolünün önemi uluslararası alanda teyit edildi. Ayrıca karar, barış ve güvenliğin korunması ve geliştirilmesine yönelik tüm çabalara kadınların eşit ve tam katılımlarının önemini vurgulamaktaydı.

Kadın, Barış ve Güvenlik konulu 1325 sayılı kararın onaylanması, toplumsal cinsiyet perspektiflerinin Güvenlik Çalışmaları'na entegre edilmesi gerektiğinin de altını çizmiştir. Kadın, Barış ve Güvenlik gündemi önemli bir uluslararası cinsiyet eşitliği girişimi olarak görüldüğünden, geleneksel küresel barış ve güvenlik mimarisine bir meydan okuma olarak kabul edilmektedir.⁵

Uluslararası alanda kadın varlığının akademik alanda tanınması 1980'lerin sonunda Enloe'nun "kadınlar nerede?" sorusu ile başlamıştır. Enloe ve feminist akademisyenler 1990'larda Güvenlik Çalışmaları'nda feminist yaklaşımların eksikliğine dikkat çektiler. Enloe ve diğer feminist akademisyenler, uluslararası ilişkiler teorilerinin güvenliği erkeklerin bakış açıları üzerinden nasıl açıkladığını ortaya koymaktaydı. Feminist akademisyenler, uluslararası güvenlik çalışmaları alanında egemen teori ve pratiklerde toplumsal cinsiyet boyutunun olmamasını eleştirmektedirler. Güvenlik Çalışmalarına eleştirel yaklaşımların bir parçası olarak, feminist akademisyenler kadınların seslerinin ulusal güvenlik ve beka naralarıyla nasıl bastırıldığı ve kadınların bu sessizliğinin ana akım güvenlik çalışmalarında nasıl göz ardı edildiğini tartışmaya açtılar.

Yakın tarihli bir çalışmada ortaya çıktığı gibi, Güvenlik Çalışmaları hala "yalıtılmış", "kulüp tarzında", "yaşlı centilmenlerin oluşturduğu entelektüel bir sosyal ağ" olarak görülmektedir.⁶ Uluslararası Çalışmalar Birliği (International Studies Association) şemsiyesi altında yapılan Uluslararası Güvenlik Çalışmaları (International Security Studies Section) üyeleri arasında 2019 yılında yapılan anketin sonuçlarına dayanarak, Rublee ve arkadaşlarının kaleme aldığı çalışma, kadın üyelerin deneyimlerinin erkek üyelerinkinden oldukça farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışma, Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Bölümü'ndeki kadınların (1) taciz, (2) çeşitli bölüm etkinliklerine katılım ile ilgili olumsuz deneyimler, (3) bölümün ISA programına katılma ve seçilme konusunda engeller ve (4) bölüm toplantılarında değersiz hissetme duygusu gibi deneyimler yaşadıklarını ortaya koymuştur.⁷

Ukrayna örneğinde de gördüğümüz gibi, Kadın, Barış ve Güvenlik gündeminin önemi, Güvenlik Çalışmaları'ndaki bilimsel araştırmalara yansımamıştır. Güvenlik

Çalışmaları alanındaki bu eksikliğin altını çizmek için, 10 yüksek etkili Güvenlik Çalışmaları dergisi seçilerek 2001-2021 yılları arasında yayınlanan makalelerin başlıkları ve özetlerinde "kadınlar", "1325", "BMGK 1325" ve "Kadın Barış ve Güvenliği" anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Bu tarama sonucunda BMGK'nın 1325 sayılı kararının onaylanmasından bu yana geçen 20 yıl içinde Kadın Barış ve Güvenlik gündeminin Güvenlik Çalışmalarının bilimsel gündeminde kendine yeterince yer bulamadığını görmekteyiz. Bu anahtar kelimeler kullanılarak toplamda 38 makale bulunmuş, ancak, Kadın Barış ve Güvenlik gündemini doğrudan ele alan sadece 6 makale olduğu görülmüştür (European Journal of International Security'de 2 makale; Conflict, Security and Development dergisinde 3 makale, Journal of Global Security Studies'da 1 makale). Diğer makaleler dolaylı olarak Kadın Barış ve Güvenlik gündemine değinmekte, 8 makale ise kadın askerlere/kadın savaşçılara, 4 makale ise kadınların güvenliği/güvensizliğine değinmektedir.

Hızlı bir literatür taraması bile feminist akademisyenlerin müdahalelerine rağmen güvenlik çalışmalarının maskülen bir alan olarak kaldığını gösteriyor. Bu sadece Güvenlik Çalışmaları'nda kadın uzmanların eksikliği ile ilgili değil. Güvenlik Çalışmaları'ndaki kadınların sayısı yeni nesil uzmanlar ve akademisyenler arasında oldukça yüksek. Bununla birlikte, Rublee ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da görüldüğü gibi, kadın uzmanlar ve akademisyenler alanla ilgili olumsuz deneyimler yaşamaktadırlar ve bilimsel toplantılarda kendilerini değersiz hissetmektedirler.

Sonuç olarak, 20 yıl içinde yüksek etkili Güvenlik Çalışmaları dergilerinde Kadın Barış ve Güvenlik gündemi ile ilgili temaları içeren 40'tan az makale yayınlanmıştır. Bu makalelerin çoğunluğu kadın yazarlar tarafından yazılmıştır. Bu yayın modeli, disiplinde hakim olan işbölümünün altını çiziyor: erkekler sert güvenlik konularını çalışırken, kadınlar yumuşak güvenlik konularını çalışır. Daha da önemlisi Güvenlik Çalışmaları'nda toplumsal cinsiyet üzerine çalışırken, kadın akademisyenler arasında dahi Kadın Barış ve Güvenlik gündemi popüler bir çalışma alanı olmamıştır. 1325 sayılı kararın yirminci yılı olan 2020 ve 2021 yılları dışında, Kadın Barış ve Güvenlik gündemine ve kadınların insan güvenliğine açık bir ilgi eksikliği vardır. Birleşmiş Milletler üye devletlerinin yarısından fazlası 1325 sayılı karar bağlamında Ulusal Eylem Planlarını hayata geçirmiş olsa da, Kadın Barış ve Güvenlik gündemi Güvenlik Çalışmalarına dahil olamamıştır. Bu nedenle, Kadın Barış ve Güvenlik ile ilgili konular ve cinsiyete dayalı bakış açıları, yüksek etkili Güvenlik Çalışmaları dergilerinde nadiren yayınlanabilir olarak kabul edilmektedir. Halbuki, Kadın Barış ve

Güvenlik gündemi kadınların barış ve güvenlik operasyonlarındaki önemini ve etkisini açıkladığından, bu gündemi Güvenlik Çalışmalarına dahil etmek çok önemlidir.

¹ Enloe, C. H. (2000). *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. Berkeley: University of California Press.

² EuroMaidan protestoları olarak da bilinen Maidan protestoları Kasım 2013'ün sonlarında başladı, Dönemin cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in ülkeyi Avrupa Birliği ile yakınlaştıracak bir anlaşmayı imzalamayı red etmesinin ardından Ukraynalılar barışçıl protestolarla sokaklara döküldü. Protestolar 2014'e kadar devam etti, ardından hükümet gösterileri bastırma yolunu seçti. Baskılara tepki olarak protestolar büyüdü ve "haysiyet devrimi" olarak adlandırılan bir ayaklanmaya dönüştü.

³ "Ukrainian women to be conscripted as the country faces Russian forces," *SecurityWomen*, February 16, 2022. URL: <https://www.securitywomen.org/post/ukrainian-women-to-be-conscripted-as-the-country-faces-russian-forces>

⁴ ibid.

⁵ Kirby, P. & Shepherd, L. J. (2021) "Women, Peace, and Security: Mapping the (Re)Production of a Policy Ecosystem," *Journal of Global Security Studies*, 6(3), 1-25.

⁶ Rublee, M.R., Jackson, E.B., Parajon, E., Peterson, S. & Duncombe, C. (2020) "Do You Feel Welcome? Gendered Experiences in International Security Studies," *Journal of Global Security Studies*, 5(1), 216–226.

⁷ Ibid

Doç. Dr. Bezen Balamir-Coşkun, dış politika ve güvenlik çalışmaları alanında uzmanlaşmış bir uluslararası ilişkiler uzmanıdır. Doktora derecesini Loughborough Üniversitesi'nden almıştır. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli yükseköğretim kurumları ve araştırma merkezlerinde çalışan Coşkun 2016 yılından beri sivil toplum ve kobilere danışmanlık hizmeti veren İzmir Politikalar Merkezi'nin koordinatörlüğünü yapmaktadır. Aynı zamanda Ankara'da TED Üniversitesi'nde de ders vermektedir. Uzmanlık alanında çeşitli makaleler, kitap bölümleri ve raporlar yayınlayan Coşkun Dış Politikada Kadınlar inisiyatifinin de üyesidir.